
DE HEUVERPOORT

In de stadsrekeningen van het begin van de 14° eeuw wordt deze poort aangeduid onder de naam Overpoorte, Oeverpoorte, Hoverpoorte, Sint-Pieters. In de 15° eeuw noemt men ze Heuverpoorte. De Franse vertaling Porte de la Colline kwam in 1812 in toepassing van het reglement, waarbij de namen van straten, kaaien, bruggen en pleinen in het Frans moesten vertaald worden. De bedienden, belast met de vertaling kenden niet of onvoldoende het Vlaams. Ze wisten evenmin, dat in de spreektaal in plaats van "over" "heuver" werd uitgesproken. Bij voorbeeld : Heuverdeken voor Overdeken, Heuverste voor Overste. De vertalers dus dachten, gezien de poort zich bevond

op het hoogst gelegen punt van de stad, Heuver eenvoudig Heuvel betekende en ze vertaalden dan ook Heuverpoort door Porte de la Colline. De Gentse bevolking sprak echter verder van de Heuverpoort en de Heuverstraat. Onder het keizerrijk kreeg de poort de naam Porte de l'agriculture. Alzo werd ze opgetekend op het plan opgesteld op 3 frimaire jaar IX (24 november 1802) door de landmeter Jean François de Deken. (Stadsarchief reeks 98 nr. 17)

De poort gebouwd in de tweede helft van de 13e en in het begin van de 14e eeuw was vermoedelijk niet zo sterk, want men begon ze te herbouwen in 1405. Het Memorieboek zegt : "In dit jaer den 6 april was de Heuverpoort 't Sente Pieters te Ghendt begonnen te fonderen". De poort was gelegen aan het einde van de Overpoortstraat. De stedelijke archieven bevatten enkele contracten, waarbij het gebruik van de gebouwen van de Heuverpoort aan particulieren werden toegestaan. De stad behield zich echter het recht voor er over te beschikken in geval van algemeen belang. Een akte van 6 september 1450 vermeldt : "Reserverende die altydts tonserwaerts opdat de voorseyde stede het met de selve poerte ofte woenste te doenen hadde het waere omme daer inne te waeckene, ofte andersints ende dan haere vryheit daer mede te hebben algoet behooren zal". In het artikel over de Sint-Lievenspoort werd verteld, dat in toepassing van het verdrag van Gavere van 28 juli 1453 er bij vergissing bevolen werd dat de Heuverpoort en de Petercellepoort eeuwig alle donderdagen zouden gesloten blijven. Dit verbod moest echter van toepassing zijn op de Sint-Lievenspoort. De vergissing werd hersteld in 1456 door een besluit van 24 juli :

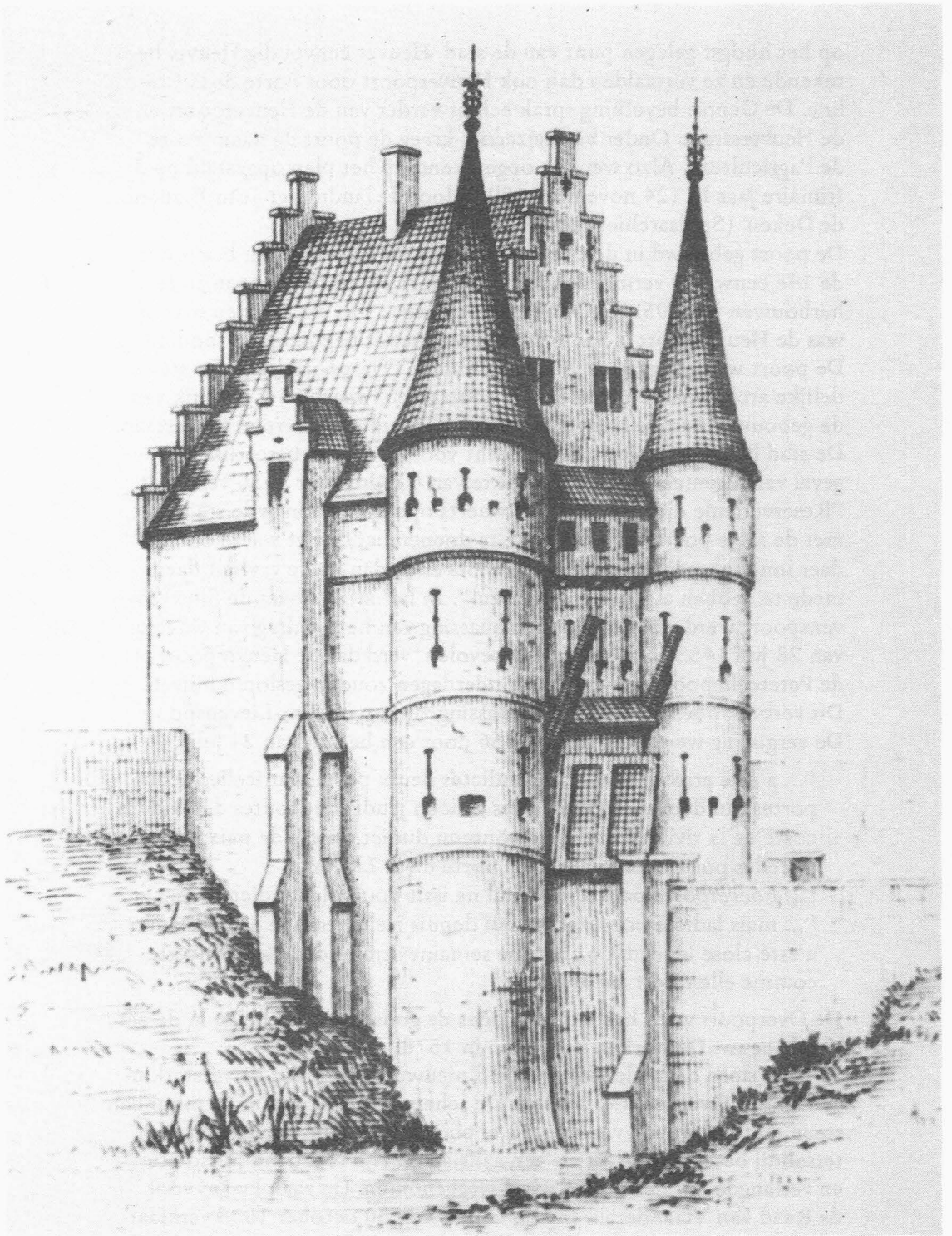
"... a esté erré en nommant lesdictes deulx portes car icelles deulx portes qui depuis ont été closes chacun jeudi sont toutes deulx d'un costé de la rivière et selon le contenu dudict traicté de paix l'une d'icelles portes devoit estre la porte de S. Lievin.

"... *hoeverporte* par laquelle nul ne issit pour aller audict siège...

"... mais ladict *hoeverporte* qui depuis iceluy traicté jusques aures a esté close le jeudi de chacune semaine sera et demeurra ouverte comme elle estoit auparavant."

De Overpoort werd herbouwd tijdens de godsdienststroeibelen in de zestiende eeuw. De werken begonnen in 1578.

In 1632 deed de stedelijke overheid nieuwe werken aan de versterkingen aan de Overpoort uitvoeren. De schepenen besloten in de muur een steen met het wapen van de stad te plaatsen. De abt van de Sint-Pietersabdij beschouwde dit als een aanslag op zijn recht van jurisdictie en verlangde dat het wapen werd weggenomen. De zaak kwam voor de Raad van Vlaanderen. In zijn vonnis van 30 oktober 1635 verklaar-

De Overpoort naar het Panoramisch gezicht op Gent in 1534.

de de Raad : "Dat het stellen ende blyven van de wapenen deser stede in de wercken van de heuver-poorte den eeschere niet en prejudicieert nochte en prejuditieeren en sal in syne heerliche de ende jurisdictie". Justo Billet, de Gentse politiemeester, die bevoegd was over de wegen, de inspectie van de gebouwen, enz. schreef tussen 1658 en 1667 zijn elf Politieboecken, waarin hij alles wat betrekking had met zijn opdracht chronologisch optekende. Justo Billet geeft ons een beschrijving van de toestand van de Heuverpoort omstreeks 1660.

"Den selven dito (21 aug. 1660) van dar gijnghen wij besichtighen het werck van den muer an d'heuverpoorte, alsmede van buijten de casamatten ofte kelders van de selve poorte die commen onder ofte ter sijden van de valbrugghe, die staen in eenen seer soberen staet, om teenemael te vallen, alsoo den arduyn ligt sonder moortel ofte calck, ende door de vochticheyt van de greppen ofte gotten heel rot.

"Hebben oock ghesien met verwonderinge hoe dat de selve heuverpoorte ghemetst ende ghemaect staet sonder fundamenten ende alleene ghemetst op het sandt, soo men can sien neffens de selve poorte an het poortgat van secours."

(Boeck I, fol. 54.)

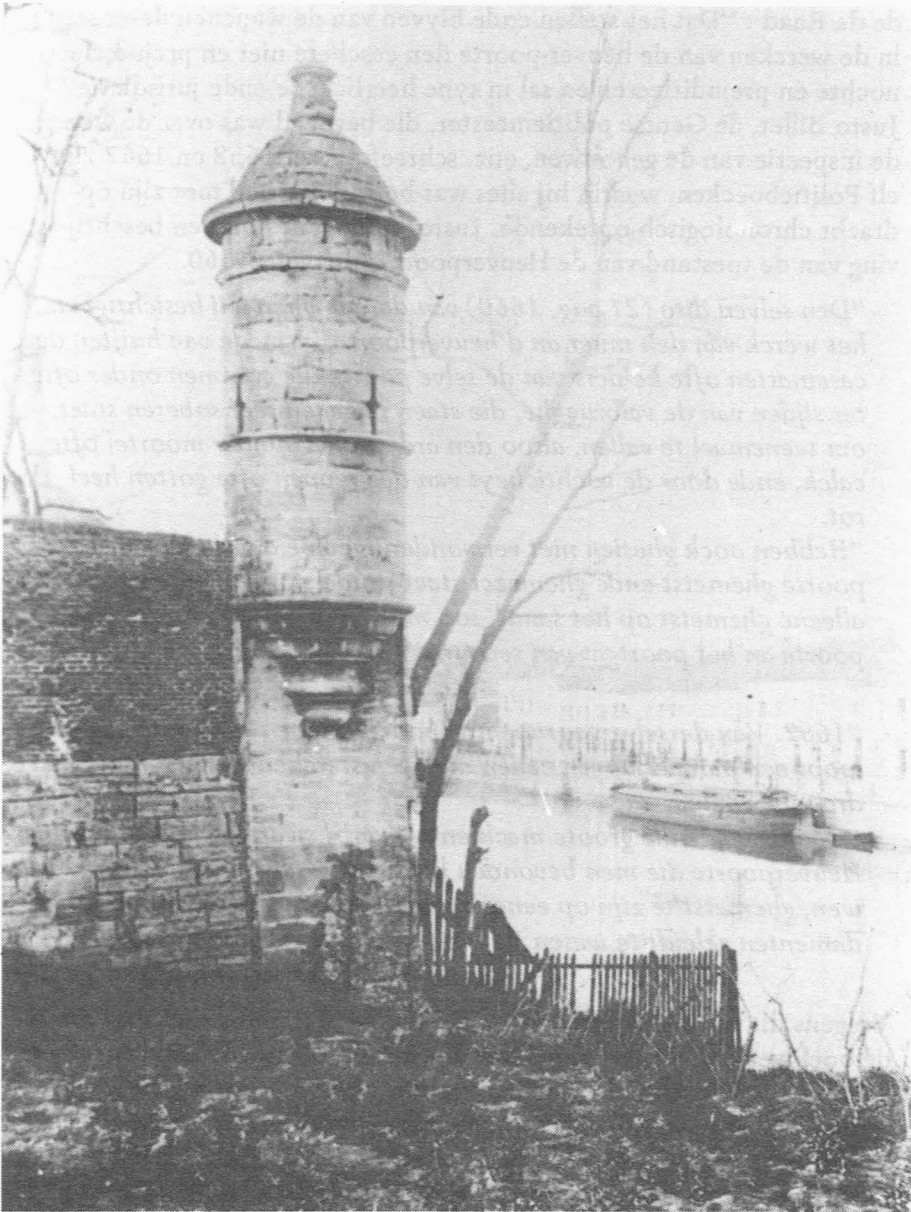
"1662. Van derselve voornoemde poorte tot aen de petercellepoorte loopt een parapet boven eenen nieuwen stercken steenen muer met drooghe wallen.

"Daer is mede die groote machien ofte grof swar stuck werck vande Heuverpoorte die men bevonden heeft tegen alle maxiemen van bouwen, ghemetst te zijn op eenen sandighen grondt zonder eenige fundamenten geleidt te wesen."

(Boek III, fol. 111 et 158.)

Volgens dit verslag had de Overpoort dus geen grondvesten. In hetzelfde boek vertelt Billet, dat vroeger de Heuverpoort ook diende om personen, die aan melaatsheid leden, op te sluiten : "de welcke heuverpoorte plaegt te wesen de ghevanghenisse van de Lazárisen ofte ackersiecken".

Om de stad beter te beschermen tegen de aanvallen van het Frans leger tijdens de Spaanse successie-oorlog werden nieuwe versterkingen gebouwd in de nabijheid van de Overpoort. Alzo werd een klein fort met torentje aan de oever van de Schelde aan ter Plaeten gebouwd, torentje dat thans nog bestaat. Men versterkte tevens de muren tussen de Overpoort en de Kortrijkse poort en dit in 1676. De muur, die de beide poorten verbond, was gebouwd in 1662. Onze Justo Billet ver-

telt in zijn tweede boek : “... te doen coopen de materialen van arduyn, blauwe steen, calck om daermede voorts op te doen maecken den muer deser stede tusschen de Petercellepoort ende de Heuverpoorte tot minder cost ende bedroeg”.

Wanneer in 1678 de legers van Lodewijk XIV de stad Gent belegerden,

vielen ze de Overpoort aan. Na de belegering werd de Overpoort hersteld en bleef ze zonder grote veranderingen tot in 1827, jaar waarin de Overpoort werd afgebroken. In 1829 werd een nieuwe poort gebouwd, bestaande uit twee gemetselde kolommen verbonden met een ijzeren hek. De nieuwe poort werd afgebroken in 1860 na de afschaffing van de stedelijke octrooirechten.

Bij de afbraak van de Overpoort in 1827 schreef de Gazette van Gend op 2 augustus :

“De oud beruchte heuverpoort gaet eerstdags afgebroken worden, waertoe de aenbesteding den 20 augusti 1827 zal plaets hebben. Nu zal er maer de S. Lievenspoorte meer overblijven der oude versterkingswerken dezer stad (uitgenomen de Postern en Zandpoorten op de Houtlei).

“De eerste bouwing dezer poort moet, zoo het schijnt, plaets gehad hebben in de twaelfste eeuw namentlijk onder de besturing der negen en dertig. Haere oude naem van heuverpoort bewijst dat zij voor de bijzonderste van de stadspoorten gehouden wierdt; sedert dien tijd is die poort verscheide mael geheel ofte gedeeltelijk hersteld geworden, als in de oproerige tijdstippen van 1340, onder het ruwaertschap van den beruchte Jacob van Artevelde; in 1382 ofte 1383, onder het bewind van Philips van Artevelde; in 1452, in den opstand tegen de zoogenaemde Picardiërs; en in 1572 onder de dwingelandij van Joncker Jan van Hembyze en den heer van Rijkhove.

“Men bemerkt dat deze poort, bij het vredetraktaet van Gaver, gesloten tusschen den hertog van Bourgondien Philippus den Goeden en de oproerige Gentenaers, moest toegemest worden omdat de gentsche witte Caproenen langs dezelve naer het slagveld van Gaver getrokken waeren, doch wierdt niet uitgevoerd.

“Ten tijde der beeldstormerij werden de materialen der afgebroken abdij van S. Pieters tot herstelling dezer poort gebruikt, en in 1674 wierdt de zelve andermael hersteld en versterkt door de zorgen van den graef Monterey, gouverneur ad interim der spaensche Nederlanden, wanneer buiten deze poort een fort gebouwd wierdt onder den naem van Fort Monterey ofte Zegelfort.”

Naar een artikel van Pr. Claeys in de Messenger des Sciences Historiques 1892.

M. LIEVENS